

Arapça, İslâm'ın Dilidir

Mustafa b. el-'Adevî Şelbâye

Çev. Ramazan DEMİR*

Arapçanın İslâm'ın dili olması, İslâm'ın doğuşundan ve Kur'ân-ı Kerim'in apaçık Arap diliyle indirilişinden beri, tarihî hadiselerle şahit olan herkesin anlayabileceği sağlam ve değişmez bir hakikattir.

Arapça yerellik elbisesini çıkarmış, etnik ve milli aidiyetlerini bir tarafa bırakmıştır. Arapça, Arap yarımadasının dar sınırlarının arkasında gizlenmişken bu sınırları aşip ne zaman ve nerede olurlarsa olsunlar Müslümanların ortak dili haline geldi. Dolayısıyla Arapça, insanları İslâm'a ulaştıran bir yol haline geldiği gibi İslâm da Arapçayı insanlarla buluşturan bir yol oldu. İnsanlar, İslâm ile Arapçayı, Arapça ile İslâm'ı tanıdı.

Bu sebeple Arapçayı Kur'ân ve İslâm'ın dili olması hasebiyle doğru konuma yerleştirerek ona hak ettiği değeri vermek etnik kökenleri ne olursa olsun bütün Müslümanların boynunun borcudur. Aynı şekilde Müslümanlar, dile ihtiyaç duyan veya dile dayanan hiçbir alanda başka bir dili Arapçadan üstün görmemelidirler.

Kanaatimizce bu husus, farz mesabesindedir. Çünkü bu karar, bizim içtihadımız olmadığı gibi bizim gibilerin Arapçaya olan sevgisi, tutkusu veya Arapçayı övünç kaynağı yapması sebebiyle ileri sürdüğü bir iddia da değildir. Bununla beraber Arapçayı sevmek, onunla gurur duymak ve coşkulu bir şekilde ona sahip çıkma duygusu ile hareket etmek bu dilin ümmetin her bir ferdi üzerindeki haklarının sadece bir kısmını oluşturmaktadır.

Bu konuda hüküm, gökler ve yer var olduğu müddetçe Yüce Allah'ın kitabında okunacak olan bazı ayetlere dayanmaktadır. Bu ayetler, Arapçayı -Kur'ân dilini- Yüce Rabbimiz'in seçtiğini ve diğer dillerden üstün kıldığını beyan etme konusunda hakkı ve hakikati açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yüce Allah, Yusuf suresinin başında şöyle buyurmaktadır:

"Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik." (Yûsuf, 12/3)

Aynı şekilde aşağıdaki ayetlerde de şöyle buyurmaktadır:

"Kendisine nispet ettikleri şahsın dili yabancıdır. Halbuki bu (Kur'ân), apaçık bir Arapçadır." (en-Nahl, 16/103)

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, E-posta: ramadandemir76@hotmail.com

“(Resûlüm!) Biz onu böylece Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.” (Tâhâ, 20/113)

“(Resûlüm!) Onu Rûhu’l-emîn (Cebrail), uyarıcılardan olası diye apaçık Arap diliyle senin kalbine indirmiştir.” (eş-Şuarâ, 26/193-195)

“Dosdoğru Arapça bir Kur’ân.” (ez-Zümer, 39/28)

“İşte böyle! Sana Arapça bir Kur’ân vahyettik.” (eş-Şûrâ, 42/7)

“Onu Arapça bir Kur’ân kıldık.” (ez-Zuhruf, 43/3)

Kanaatimizce bu ayetler iki zâhir olguya delâlet ediyor:

İlki, Arapçanın Kur’ân için seçilmiş dil olduğudur.

İkincisi ise söz konusu seçimin Allah tarafından gerçekleştirildiğidir. Şüphesiz O (Kur’ân), Allah’ın gönderdiği bir vahiy olup, kıyamete kadar okunacak bir Ku’rân’dır.

Tüm bunlar Arapçanın İslâm’ın dili olduğu anlamına gelmektedir. Bütün Müslümanlar için ortak bir dil olması gereken İslâm’ın apaçık dili.

Herhangi bir şüphe götürmeyecek şekilde sabit olan bu hakikat, genel kabul gördüğünde kalplerinde hastalık bulunan kötü niyetli, ileri geri konuşan kimseler, Arapçanın İslâm’daki saygınlığını ve konumunu Hz. Muhammed’in (sav) kendi kavmi veya kabilesinin diline olan taassubuna bağlayamayacaklardır. Aynı iddiayı onun râşid halifeleri ve hidayete erdirilmiş ashâbı (Allah, hepsinden razı olsun) için de ileri süremeyeceklerdir.

Kur’ân ayetleri, hikmeti sonsuz olan Yüce Allah’ın iradesi ve dileğinin apaçık Arap dilinin Kur’ân dili olması yönünde tecelli ettiğini böylece de Arapçanın İslâm’ın dili olduğunu ifade etmektedir.

Ümmetin Varlığı İçin Arapçanın Gerekliliği

Dilin milletler ve halklar arasındaki birliğin ve bir araya gelmenin en önemli etkenlerinden biri olduğu değişmez bir gerçektir.

İslâm ümmeti, onun için pusuda bekleyen, ona karşı birbirine sırt çıkan, onu yok etmeye, kökünü kazımaya çalışan zalim, haddi aşmış, sinsî, hilekâr şer güçler karşısında saflarını birleştirmeye, yekvücut olmaya bugün her zamankinden daha çok ihtiyaç duymaktadır. Birbirine sınıksız bağlı tek bir ümmet olmaktan başka bir seçeneği de yoktur. Söz konusu birliğin güçlü ve eksiksiz olması da ancak dil birliği ile gerçekleşebilir.

Ancak Müslümanların konuştuğu diller çoktur. Bu dillerin hangisi üzerinde birleşecekler? Şüphesiz bu sorunun cevabı izaha mahal bırakmayacak derecede açıktır. Diller arasında üzerinde birleşilmeye en layık dil, kendisine vakıf olunmadan İslâm’ın gerçek anlamda anlaşılacağı dildir. Bu dil de âlemlerin rabbi olan

Allah'ın Arapça olmasını dilediği ve kıyamete kadar her yerde Arapça olarak okunacak olan Kur'ân-ı Kerim'in indiği dildir.

Selef-i sâlihîn bu hakikati anlamış ve araştırmak, incelemek ve düşünmek suretiyle aşkla, şevkle, muhabbetle Kur'ân diline yönelmiştir. Bu ümmetin Arap olmayanları (Acem) ile Arapları bu alanda yarışmış ve çoğu zaman Acemler, bu yarışı kazanmışlardır. Bu hususta Sibeveyhi, Ebû Ali el-Fârisî, el-Müberred, el-Ferrâ, el-Kisâî, İbn Cinnî ve Abdulkâhir el-Cürcânî'nin isimlerini hatırlamamız yeterlidir. Bu âlimler, Arap dili ilimlerinde otorite (hocaların hocaları) olup hepsi soy bakımından Arap değil Acemdirler. Ancak Onlar, Dâd dili¹ olan Arapçaya Arapların dili olarak değil İslâm'ın ve tüm Müslümanların dili olarak baktılar. Çünkü o, âlemlerin rabbi olan Allah'ın emri ile Kur'ân-ı Kerim'in dili olmuştur. Bu hakikati idrak ettiklerinde güçlü ve sağlam bir ümmet inşa ettiler; kültürel yönden asırlarca hüküm sürmüş yüksek, üstün ve ilerlemiş bir medeniyet kurdular.

Arapça Düşmanlığı, İslâm Düşmanlığından Kaynaklanmaktadır.

İslâm'ın daimi düşmanları ve hasımları, İslâm birliğini koruma ve himaye etmede Arap dilinin etkisini idrak ettiler. Bundan da önemlisi söz konusu dilin bilinç, idrak, algı, anlayış, ilim ve amel yönünden Müslümanları İslâm'a bağlamadaki etkisinin de farkına vardı. Başka bir ifadeyle İslâm'ı anlama, İslâm'ın emirlerini yerine getirme ve onun kapsayıcı davetini yayma noktasında Müslümanların Arapçanın gerekliliğini ve önemini gözden kaçırdıklarını anladılar. Bu ise İslâm düşmanlarının zulüm ve haksızlıklarının egemen olduğu topraklarda Müslümanların yok edilme, soykırımı tâbi tutulma ve sürgün edilmeleri anlamına gelmektedir. Bu sebeple hâkimiyet altına alıp kontrolü ele geçirdikleri topraklarda bütün gayret ve çabaları Arap diline yöneldi. Oklarını ve saldırılarını Arapçaya doğrultular. Varlığı ve izi bulunan her yerde Arapçanın peşine düştüler. Çünkü O'nun yok olmasını veya göz önünden kaybolmasını istiyorlardı.

Onların bu çirkin faaliyeti, dâhice ve sinsî bir şekilde birbirine paralel iki plan şeklinde cereyan etti. Bu planların ilki, Arap ülkelerinde uygulananıdır. Bu ülkelerde Arapçayı zayıflattılar, saygınlığını zedelediler ve tahtından indirdiler. Şöyle ki, kendi dilleriyle Arapçayı boğdular. Hatta dillerini bazen Arapçanın önüne geçirdiler. Daha sonra Fasîh Arapçaya karşı savaş savaş açtılar. Fasîh Arapçanın yetersiz, eksik, muğlak, karmaşık ve zor anlaşılır olduğunu iddia ettiler. Avamcayı teşvik ettiler, O'nu güçlendirdiler. Avamcanın yayılmasına ve kullanım alanının genişlemesine yardımcı oldular. Avamcanın konuşma, yazı, telif, hitabet ve eğitim dili olması için propaganda yaptılar.

¹ Dâd dili ile Arapça kastedilmektedir.

İkinci plan ise Arap olmayan İslâm ülkelerinde uygulanmıştır. Bu ülkelerde Kur'ân diline savaş açtılar. İşgalci güçler, işgal dillerine hayran olma; Müslümanlar için hakiki anlamda birleştirici bağın dayanağı ve gerçek birliğin esası olan Arapçadan uzaklaşma fikrini cazip hale getirdiler. Kısa bir süre sonra sırasıyla İslâm ülkelerinden çıkarılan Arapça, kendisini savunup sahip çıkanların azlığı ve tefrika yüzünden hedef alınan Arap toprakları bölgesine sıkışıp kaldı. Böylece Arapça, onu sevmeyen, kıskanmayan, sınıksız sarılmayan, önem vermeyen ve ilgilenmeyen bir topluma mahkûm edildi.

Fasih Arapça ve Avam Arapçası

Bu konunun dar sınırları çerçevesinde “Fasih Arapça ve Avam Arapçası” meselesini detaylı bir şekilde ele almamız mümkün değildir. Çünkü bu, incelediğimiz konunun sınırlarını aştığı gibi özel zaman ve çaba gerektirmektedir.² Bu bölümde Avam Arapçasının propagandasını yapmanın; eğitim-öğretim ve İslâmî tebliğ sahalarında insanların avamca konuşmada ısrar etmesinin tehlikesi üzerinde duracağız. İslâmî davetle uğraşan bir cemaate mensup bazı kimselerin tebliğde, hitabette ve ders vermede avamcayı tercih etmeleri beni üzmektedir. Avamcanın bu sahalarda kullanılması, aşağıda zikredilen iki sebepten dolayı büyük bir hatadır.

1-Avamcanın, eğitim-öğretim ve akademik alanda kullanılmasını talep etme, işgal döneminin başlangıcına kadar gitmektedir.³ Avamcanın propagandasını yapanların ilkleri de, siyasi ve askeri işgal sona erdikten sonra kültürel ve fikrî işgalin temellerini atmanın öncüleri olmaları için bir takım güçlerin getirttiği düşünce ve fikir adamlarıydı. Bu da önemli alanlarda avam Arapçasının kullanılması, hâkimiyetlerini devam ettirme ve etki alanlarını genişletme de ihtilal güçlerinin planlarını yürürlüğe koyan, gayelerini gerçekleştiren, uzak emellerine ve hedeflerine ulaştıracak olan büyük bir hizmet anlamına gelmektedir.

2- Avam Arapçasının konuşulması, ümmetin kültürel yapısını olumsuz bir şekilde etkileyen iki tehlikeli sonuca götürür.

Birincisi, halk nezdinde kültürel mirasın ihmal edilmesi, küçümsemesi ve hor görülmesidir. Çünkü o zaman söz konusu miras, anlaşılması ve idrak edilmesi şöyle dursun, bilinmesi mümkün olmayan bir tilsim ve bilmece yığını haline gelir. Bu

² Bu konuda detaylı bilgi için bizim çalışmamız “اللغة الباسلة/el-Lüğatu'l-bâsile” ve Neffüse Zekeriyâ'nın “الدعوة إلى العامية في مصر/ed-Da'vatu ila'l-'Ammiyye fi Mısır” isimli değerli çalışmasına bakınız.

³ Bu bağlamda daha meşhur olan ve yaygın olarak kullanılan “استعمار/isti'mâr (emperyalizm)” kavramını değil “احتلال/ihtilal” kavramını kullanmayı tercih ediyoruz. Çünkü “استعمار/isti'mâr” kelime olarak Arap dilinde güzel bir anlama sahip olup hayırlı bir ameli ifade etmektedir. Nitekim söz konusu kelime şu ayette Allah'a nispet edilmiştir: “O, sizi yerden (topraktan) yarattı ve size yeryüzünde yerleşme ve imar etme gücünü verdi.” (Hûd, 11/61). Ayrıca bu zalimlerin yaptıkları, zikri geçen büyük anlam ile tamamen çelişmektedir. Çünkü Onlar, toprakları işgal eden, hayra engel olan ve insanlara zulmedenlerdir.

da ümmetin kimliğini zayıflatır, başkalarına tâbi hale getirir ve yok olmasına sebep olur.

İkincisi ise, Kur'ân'ın anlaşılmasıdır. Bu ise avamca konuşmanın doğuracağı en vahim ve en tehlikeli sonuçtur. Ancak İslam toplumu bunu anlamamaktadır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'i incelemek ve anlamaya çalışmak gücü nispetinde her Müslümana farzdır. Kur'ân'ın anlaşılması da ancak anlamayı sağlayacak oranda Kur'ân'ın indiği dilin bilinmesiyle mümkündür. Avamca konuşulacak her söz, Fasih Arapçanın pencerelerinden birini kapatır ve Avamcının yolunu açıp genişlettiği oranda Fasih Arapçanın yolunu daraltır. Dinî ve kültürel açıdan Fasih Arapçaya sarılmaya ve Arap toplulukları arasında Fasih Arapçayı kullanma bilincini yerleştirerek onu yaymaya muhtacız.

İlk olarak vazgeçilmesi mümkün olmayan, o olmadan gücümüzün olmadığı, bizim için zarûrî olan birliği bir nebze de olsa geri getirmek ve yeniden canlandırmak için buna ihtiyacımız var. İkinci olarak İslâm'ı ve Kur'ân'ı anlama ve algılama biçimimizin düzelmesi için buna muhtacız.

İşte bu sebeple Avamcaya sarılmanın ve bunda ısrar etmenin doğuracağı vahim sonuçları ve tehlikeyi anlamaları için çağırımı, Allah'a davetin askerleri olan kardeşlerimize yöneliyorum. Çünkü Avamcayı kullanarak farkına varmadan düşmanlarına hizmet ediyor ve onların gayelerini gerçekleştiriyorlar.

Diğer taraftan Kur'ân'ı ve İslâm mirasını bilinçli bir şekilde anlamamanın önüne setler çekmeye ve engeller koymaya ortak oluyorlar. Onlardan hiçbir kimsenin (hepsinin iyi niyetli olduğu kanaatindeyiz) İslâm düşmanlarına yardım etmeyi kabul edeceğini veya Kur'ân dilini yayma bilinci hususunda üzerine düşen görevi yerine getirmekten kaçınacağını düşünmüyorum. Çünkü Kur'ân dili, İslâm'ı anlamamanın en doğru yoludur.

Doğrusu muhataba anlatma ve onu etkileme bahanesiyle Avamcaya sarılmalarını ve meseleyi hafife almalarını fazilet sahibi kişilere yakıştıramıyorum. Çünkü bu şekilde davranarak Avamcının bayrağını yükseltmeye katkıda bulunmuş oluyorlar. Aynı şekilde İslâm'ı tebliğ etmek için hitap alanlarını genişletmek istemeleri gibi yüce gayelerle de olsa Avamcaya yönelmelerini de yakıştıramıyorum. "Avamca, insanlara anlayabilecekleri bir şekilde hitap etmek için kaçınılmaz bir zorunluluktur" demek, doğru olmadığı gibi doğru bir üslup da değildir. Çünkü insanlara akıllarının anlayabileceği şekilde konuşmak dili sıradanlaştırma, sözün değerini düşürme ve Fasih Arapçanın yolundan sapma anlamına gelmez. Tam aksine anlatılmak istenen düşüncenin zorlaştırılmasından; garip, karmaşık, anlaşılması zor ifadeler kullanmaktan uzak durmak anlamına gelmektedir.

“Halka anlatmak” iddiasıyla Avamcaya meyletmek, Fasih Arapçayı konuşamaktan veya O’nu kullanmadaki acziyetten kaynaklanan yetersizliği örtme çabası değilse hem Fasih Arapçaya hem de halka aynı anda haksızlık eden bir iddiadır. Söz konusu iddia, anlaşılmıyor diye Fasih Arapçaya zulmediyor. Vallahi/Allah’a yemin ederim ki Fasih Arapça son derece anlaşılırdır. Aynı şekilde anlamıyorlar diye halka da zulmediyor. Tallahi/Allah’a yemin ederim ki onlar çok iyi anlıyorlar. Eğer anlamıyorlarsa Kur’ân-ı Kerim’e nasıl itaat ediyorlar, etkileyici nasihatten ve güzel sözden nasıl etkileniyorlar.

Bu sözlerle sadece fasih Arapça ile İslâm ve Müslümanların birliği arasındaki sıkı bağa ve irtibata vurgu yapmak istedim. Size yasakladığım şeylerin aksini yaparak size aykırı davranmak istemiyorum. Ben sadece gücümün yettiği kadarıyla ıslah etmeyi istiyorum. Ancak başarmam sadece Allah’ın yardımı iledir. O’na tevekkül ettim, dayandım ve yalnız O’na döneceğim.